

7 MEGVALÓSÍTÁS

FORRÁS 17

A múlt és jelen Segítségnyújtás – Egykor és ma

(Eva Schloss: *After Auschwitz*, Hodder & Stoughton, Great Britain, 2013.)

a Dekker család

„Az első új „otthonunk” egy kis lakás volt Dekkeréknél, akiknek volt két fiuk. A család sokkal szegényebb volt annál, mint amihez szokva voltam és megdöbbsentem amikor felfedeztem az erkélyen élő két nyulat, melyeket a karácsonyi vacsorához hízlaltak. Esténként a nyulak bemehettek a lakásba és a fiúk játszottak velük, még ki is mentünk, hogy füvet vágjunk nekik amit megesznek. Mama és én egy hálószobában rendezkedtünk be és úgy tettünk, mintha látogatóban lévő vidéki rokonok lennénk. (...) Mivel egyikünk sem nézett ki sztereotipikusan zsidónak, gyakran kimentünk napközben, bár nagyon veszélyes lett volna, ha valaki megvizsgálja a hamis személyigazolványainkat.

Az anonimitás érzése azonban nem tartott sokáig; egy nap, amikor hazaértünk, Mrs Dekker feldúltan állt az ajtóban. Az egyik fia azt mondta az iskolában: 'vidékről érkezett egy nagynéni és egy unokatestvér, akiről nem tudom, hogy kicsodák, de nem igazán hiszem, hogy a családomhoz tartoznak.' Míg távol voltunk a Gestapo ellenőrizte a lakást. 'Sajnálom, de nem maradhatnak itt' mondta, 'de tudunk egy hölgyről a város másik felén, aki befogadja önöket. Oda mehetnek.'"

b Miss Klompe és Mr Broeksma

"Végre megálltunk és bekopogtunk egy másik ház bejárati ajtaján, ahol egyikünk sem járt korábban. Egy jól ápolt holland nő nyitott ajtót, aki olyan örömmel köszöntött minket, mint rég látott ismerőseit. 'Gyertek beljebb! Csodálatos újra látni benneteket!'

Miss Klompe gyorsan átkísért minket a küszöbön és becsukta mögöttünk az ajtót. Hamis üdvözlésünk és megjátszott ismeretségünk nem győzhetett meg sokáig senkit, de alapvető része volt az álcának, hogy régi barátok vagyunk. (...) 'Nagyon óvatosnak kell lenniük', intett óvva minket Miss Klompe egy csésze tea fölött. 'Sosem használhatják a konyhát és a fürdőszobát, amikor nem vagyok itthon.'

A tea után felmentünk három lépcsősort a padlásig, ahol Miss Klompe kialakított egy kis hálóhelyiséget számomra, Mamának pedig nappalit, benne egy virágos kanapéval amin aludhat. Míg birtokba vettem új környezetünket, Mama megkérdezte, 'mennyire vagyunk itt biztonságban?'

7 MEGVALÓSÍTÁS

(...) Miss Klompe hivatalosan nem volt az ellenállás tagja (ő csak segíteni akart és szembehelyezkedni a megszállással és az új szabályokkal) de ezen az estén bemutatott nekünk valakit, aki az volt: Mr Broeksma, egy tanár kollégája Frízföldről. Mr Broeksma okos volt, megbízható és találékony. Teljes mértékben biztonságosnak éreztük a kezébe adni az életünket, aki megfontolta, hogyan helyezzen minket a lehető legnagyobb biztonságba. Az első feladata, mondta nekünk, az volt, hogy építsen egy titkos rejtékhelyet ahová elbújhatunk, ha a nácik rajtaütnének a házon. (...) Egy megbízható építőmunkással együtt, Mr Broeksma gyűjteni kezdte az építőanyagot majd darabról darabra állította össze az éjjel. A két férfi nem tudott a munka végére érni addigra, amíg el kellett rejtőznünk. Késő este volt, mindannyian fáradtak voltunk, de a csempézést még szükséges volt befejezni. 'Kimerültnek tűnik, abba akarja hagyni mára?' Kérdezte tőle Miss Klompe. Néhány pillanatnyi habozást követően a férfi így szólt, 'Nem, folytassuk és fejezzük be a munkát. Utána rendben lesz!' (...) Mama kipróbálta a rejtékhelyet: zökkenőmentesen eltűnt a frissen csempézett fürdőszobafal mögött. Bezuhantam az ágyba, túl fáradtan ahhoz is, hogy aggódjak és percekben belül elaludtam. Nem sokáig. 'Rejtőznek ezen a helyen mocskos zsidók?' A szavak hangosak voltak és durvák. (...) Mama hirtelen megragadott, mire teljesen felébredtem. 'Eva, takard le az ágyat a takaróval.' Elsimítottam az ágyat és a fürdőszobához rohantunk (...) bemásztunk a rejtékhelyre és éppen akkor csuktuk be az ajtaját, amikor a katonák felrohantak a lépcsőkön. A szívem olyan hangosan vert, hogy biztos voltam benne, hogy meghallhatják, amint kivágták a fürdőszoba ajtót és körbejártak, zihálva és utasításokat kiabálva egymásnak – csupán centiméterekre a helytől, ahol Mama meg én ültünk összegömbölyödve (...). Aztán a bakancsok távolodni kezdtek, amint átkutatták a ház többi részét, majd hallottuk őket letrappolni a lépcsőn. Ahogy a bejárati ajtó becsukódott, megéreztem, hogy Mama sír mellettem a sötétben a megkönnyebbüléstől. Tudtuk, hogy csupán az a két óra és Mr Broeksma jóakarata a munka befejezésére volt, ami megmentett bennünket. (...)

Furcsának tűnhet, de ebben az időben nem ismertük igazán jól Miss Klompét. Nagyon hálásak voltunk a segítségéért és szerencsések voltunk, (...) de mégis feszült dolog valaki más házában élni ilyen körülmények között, tudva, hogy a kegyétől függsz. (...) Az egyik alkalmat követően, miután hazatértünk Papi és Heinz meglátogatásából, felfedeztük, hogy Miss Klompe házában újabb ellenőrzést tartott a Gestapo. 'Sajnálom', mondta 'de a rejtegetésük már túl sok feszültséggel jár'.

Tovább kellett állnunk."

7 MEGVALÓSÍTÁS

c Mrs Gerada Katee-Walda

„Soestdijk volt a kisváros neve Amszterdamban kívül, ahol Papi és Heinz rejtőztek. A háztulajdonost Gerada Katee-Waldának hívták. Nagyon élveztem a soestdijki látogatásokat, még egy fotóm is van, amin karöltve látszunk; Mrs Katee-Walda meg én. Nagyon barátságosnak és kedvesnek látszott és boldog voltam, ha arra gondoltam, hogy Papi és Heinz ilyen jóindulatú védelmezőre akadt. Szomorú, hogy nem az volt, akinek gondoltuk. (...) A kapcsolat Mrs Katee-Waldával eleinte szívélyes volt, ám az idő előrehaladtával a nő egyre nagyobb igényeket támasztott. Papi addig is szignifikáns összeget fizetett neki, de ő azt mondta, többet akar. Hamarosan ledobta barátságos álarcát; kellemetlenné és sértővé vált és egyre kisebb és kisebb adag ételt adott nekik. A dolgok teteje az volt, amikor egy hétvégén meglátogattuk őket és ő ragaszkodott hozzá, hogy az anyám vegye le a bundáját és adja át neki. 'Ön nem jár ki sokat', mondta Mamának, 'szóval nem lesz rá szüksége. Én pedig felhasználhatom a bevásárlásra Erich-nek és Heinznek.' Egyértelmű volt, hogy Mrs Katee-Walda feladja őket, ha Papi nem tudja teljesíteni az anyagi elvárásait.” Papi könyörgött Mamának, hogy segítsen másik helyet találni számukra Heinzel. Mama meglátogatta egy keresztény barátnőjét és elmondta neki a kínos helyzetet. Bár a barátnője nem volt biztos benne, hogy tud segíteni, de ismert egy családot akikről az a hír járta, hogy az ellenállással vannak. Megkértük őket, hogy nézzenek utána egy új rejtekhelynek. Beleegyeztek, és mi el voltunk ragadtatva mikor nem sokkal később értesítettek bennünket: egy amszterdami család menedéket nyújt Papinak és Heinznek. Papi és Heinz fel voltak villanyozva a tényről, hogy eljöhetnek Mrs Katee-Waldától, de aggódtak hogy a nő feladhatja őket, ha tudomást szerez a tervükről mellyel elesik a bevétele jelentős részétől. Kora reggel kilopóztak a házból és felszálltak egy Amszterdamba tartó vonatra.”

d Egy kedves ápolónő és egy kedves család

„Papi és Heinz is elég zsidósan nézett ki, Heinznek ezért álcaképpen ki kellett szőkítenie a haját, ami nem illett hozzá. Mindketten nagyon idegesek voltak, hogy megállíthatják és letartóztathatják őket, ezért nem is lehettek volna jobban megkönnyebbülve, mikor egy holland ápolónő az ellenállástól várta őket az állomáson. Azt mondta nekik, ő fogja elkísérni őket az új szállásukra. Sikeresen megtették az utat keresztül a városon, ahol találkoztak azzal a kedves családdal akik befogadták őket és még egy finom fogással is készültek – éles kontrasztban a Mrs Katee-Waldánál <akinél korábban bujkáltak> rendelkezésükre álló csekély koszttal. Egy pár nap múlva Mama meg én meglátogattuk őket. Egyikünk sem sejtette, hogy a kedves holland ápolónő és az őket üdvözlő család is náci ügynökök voltak, akik vártak, amíg Papi és Heinz komfortosan berendezkednek, mielőtt feladták őket. A Gestapo meglátott bennünket és azon a napon hazáig követtek, a Reitsma család házáig. Vártak egy napot, majd egyidejűleg letartóztattak mindannyiunkat.”

7 MEGVALÓSÍTÁS

e Reitsma család

„A Reitsma családot régebről ismertük, egy öreg házban laktak közel a Vondelparkhoz. (...) Kedveltem őket, Mr Reitsma frízöldi volt, a felesége egy zsidó művész. Fiuk, Floris szintén a házban lakott. Amikor azon a kedd reggelen lementem láttam, hogy különleges születésnap reggelivel készültek nekem. Egy vázában friss jácint és tulipán állt az asztalon és Floris egy papírba csomagolt ajándékot nyújtott át, melyet Mrs Reitsma maga festett. 'Tartsd meg későbbre, mint meglepetést', mondta, 'reggeli után nyisd ki.' Fél kilenc volt, amikor egyszerre éles hangon megszólalt a kapucsengő. Mindenki elképedt a meglepetéstől, hiszen még túl korán volt látogatókhoz. Mr Reitsma ment ajtót nyitni, - és a háttérben meghallottam a Gestapo nyers, német beszédét (...). Katonák dobogtak fel a lépcsőkön (...) az étkező ajtaja kivágódott és a nációk a megdöbbenéstől dermedt arcunknak szegezték fegyvereik csövét. Sosem nyithattam ki az ajándékomat. 'Ők azok', üvöltötték, 'mocskos zsidók!' Megragadtak minket és a földszintre tereltek, onnan pedig ki az utcára. (...) hamarosan megérkeztünk egy nagy téglapülethez, ami középiskola volt mielőtt a Gestapo a főhadiszállásává alakította volna át. Belöktek minket a fogdába, tele sok más, rémült emberrel. (...) Engedtem a reggeli eseményeket végigfutni a gondolataimon. 'Hogyan történhetett ez? Ki árult el bennünket? Mi fog most történni?'

(...) Fél órával később jöttek értem. A rendőr egy gyéren berendezett szobába vezetett, ahol a falon Hitler arcképe függött. (...) 'Mondj el nekünk mindent amit tudni akarunk és láthatod az anyádat.' (...) A Gestapo hirtelen kérdések sorát zúdította rám. Hol élünk ezelőtt és ki segített nekünk? Ki adott nekünk élelmiszerjegyeket?

Előkotortam néhány választ anélkül, hogy túl sok információt adtam volna ki és még Miss Klompe <egy korábbi segítő> valós identitását is sikerült elrejtennem. (...) A szüleim mindent megpróbáltak, hogy segítsenek rajtunk és Reitsmáékon. A papírjainkat megjelölték a rettegett 'S'-el, mint Strafe – ami büntetést jelent németül. Mama egyezséget kötött a Gestapoval, hogy amennyiben eltűntetik a papírjainkról az S betűt és szabadon engedik Reitsmáékat, megmutatja nekik hol rejtette el az ékszereit. A Gestapo tiszt beleegyezett, és visszatért a házhoz Mamával, ahol megtalálták és kicsavarozták Mama hintőporos dobozát, amelyben elrejtette a gyémánt gyűrűit és a gyémánt óráját. Feltűnő módon a férfi megtartotta a szavát, szabadon engedve a családot és hagyva, hogy zavartalanul tölthessék a háború hátralévő részét. Reitsmáék túléltek az 1944-es téli éhínséget, megéve a tartalékot amit a raktárban hagytunk... ad némi komfortérzést a tudata, hogy egy jó családnak lett haszna belőle."

7 MEGVALÓSÍTÁS

Eva Schloss összefoglalója a nem zsidók által vállalt szerepekről:

„Amszterdamban, ahogy mindenütt, a náciknak való ellenállásnak és a velük való kollaborációnak számtalan árnyalata létezett. A háború első éveiben az ellenállást magánszemélyek kis csoportjai szervezték, akik talán nem is tudtak a többi csoport létezéséről. Az idő múlásával a zsidók bujtatása sokkal veszélyesebb lett és az ellenállás szervezettebbé vált. Eleinte voltak emberek, mint Dekkerék vagy Miss Klompe, akik csak szimplán gyűlöltek a nácikat és oly módon álltak ellen nekik, hogy zsidókat rejtegettek.

Voltak, akik szívjóságból bujtattak zsidó családokat vagy éppen azért, mert a lelkipásztoruk azt mondta, hogy a lelkiismeretük elvárja tőlük, de voltak olyanok is, akik csak pénzért bujtattak el zsidókat. Mások vakokká váltak amikor megláttak és azt gyanították, hogy zsidó vagy, míg megint mások feljelentettek néhány guldenért <korabeli holland pénznem> . (...) Sosem tudhattad, ki áll igazán a te oldaladon, ki ver majd át vagy éppen ki rettegett 'zsidóvadász!' (...) A náci Amszterdamban majdnem mindenki idegen volt és sosem tudhattad azoknak az embereknek a motivációját akik a csipkefüggönyeiken át figyeltek vagy akik a szomszédban laktak. (...) később felfedeztem, hogy sok zsidónak rossz kapcsolata volt az emberekkel, akik elrejtették őket. Néha a vidéki farmokra küldött gyerekeket dolgoztatták, olykor a nőket és fiatal lányokat szexuálisan bántalmazták vagy arra kényszerítették, hogy lefeküdjenek az őket elbujtató férfival. (...) Zsidókat bujtatni idővel egyre veszélyesebbé vált, ahogy a nácik is nagyobb anyagi jutalmat ajánlottak fel az emberek feljelentéséért.”